
V PARISUHTEEN ULKOPUOLINEN VÄKIVALTA

Reino Sirén

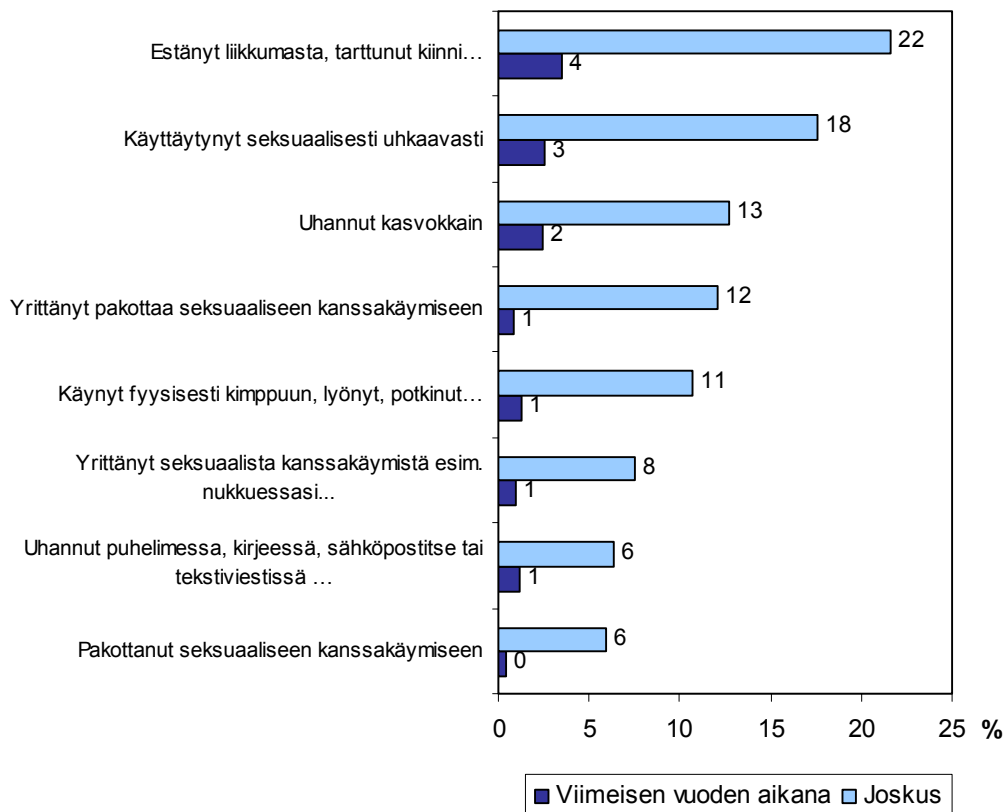
1 Väkivallan muodot, toistuvuus ja vakavuus

Parisuhteen ulkopuolisella väkivallalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa jonkun muun miehen kuin nykyisen tai entisen avio- tai avomiehen naiseen kohdistamaa uhkailua tai fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Myös yritys pakottaa nainen seksuaaliseen kanssakäymiseen katsotaan seksuaaliseksi väkivallaksi. Väkivallantekijöinä voivat siis olla perheenjäsenet kuten isä, veli tai oma poika tai nykyinen tai entinen miesystävä tai tutut, kuten työtoveri tai esimies. Väkivallantekijä voi olla myös etäisempi tuttava kuten asiakas tai potilas, ääritapauksessa ennalta täysin tuntematon mies. Eräissä tutkimuksissa naisten väkivaltakokemukset on ryhmitelty sen mukaan oliko väkivaltaa tehneellä miehellä ja uhriksi joutuneella naisella seksuaalinen suhde (Johnson 1996; Lundgren ym. 2001). Tässä tutkimuksessa parisuhde on rajattu tiukemmin ja se tarkoittaa vain avo- tai avioliitossa, eli yhdessä asuvia, tai asuneita, naisia ja miehiä.

Sitä oliko vastaajalla 15 vuotta täytettyään kokemuksia parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta, selvitettiin kahdeksankohtaisella kysymyksellä, jossa kuvattiin seuraavat väkivallan muodot:

- A. Uhannut puhelimesta, kirjeessä, sähköposti- tai tekstiviestissä vahingoittaa sinua fyysisesti.
- B. Uhannut kasvokkain vahingoittaa sinua fyysisesti.
- C. Estänyt liikkumasta, tarttunut kiinni, tyrkkinyt tai töninyt.
- D. Käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jostain asetta.
- E. Käyttäytynyt sellaisella tavalla jonka olet kokenut seksuaalisesti uhkaavaksi.
- F. Yrittänyt pakottaa sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen.
- G. Pakottanut sinut seksuaaliseen kanssakäymiseen.
- H. Ollut tai yrittänyt olla kanssasi seksuaalisessa kanssakäymisessä, kun et pystynyt kieltäytymään, esimerkiksi kun nukuית tai olit sammunut, tajuton tai sekavassa tilassa.

Kysymyksessä tiedusteltiin myös oliko eri väkivallan muotoja esiintynyt viimeisten 12 kuukauden aikana ja/tai aikaisemmin. Vastausten jakauma esitetään kuviossa 5.1.

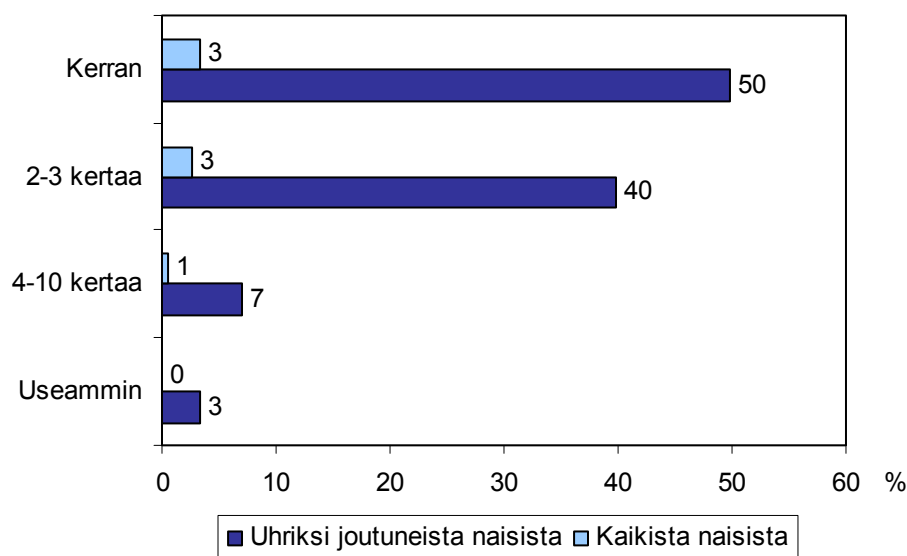
Kuvio 5.1 Muun miehen kuin avo- tai aviomiehen (myös entisen) väkivallan kohteeksi (15 vuotta täytettyään) joutuneet väkivallan muodon mukaan (%) (n=4 464)

Kyselyyn vastanneista naisista 6,7 prosenttia kertoi joutuneensa viimeksi kuluneen vuoden aikana ainakin jonkin väkivallan muodon (A–H) kohteeksi. *Uhkailua* oli kokenut 2,9 prosenttia (väkivallan muodot A+B), *fyysisistä väkivaltaa* 3,8 prosenttia (C+D) ja *seksuaalista väkivaltaa* 3,3 prosenttia (E+F+G+H) naisista. Prevalenssit ovat jonkin verran suurempia kuin vuoden 1997 tutkimuksessa (vastaavat luvut 2,2 prosenttia, 1,4 prosenttia ja 2,3 prosenttia, Heiskanen & Piispa 1998, 15). Ero on suurin fyysisen väkivallan kohdalla. Osittain ero johtuu siitä, että väkivaltakysymyksessä oli kaksi uutta, muiden lomaan sijoitettua fyysisistä ja seksuaalista väkivaltaa koskevaa kohtaa (C ja H), eli vastaajilla oli tarjolla useampia vastausvaihtoehtoja kuin vuonna 1997.

Koko nuoruus- ja aikuisiän huomioon ottaen – 15 vuotta täytettyään – on paljon useammalla naisella kokemuksia väkivallasta. Vajaa viidennes naisista on tämän ikäisenä tai myöhemmin joutunut tilanteeseen jossa muu

mies kuin avo- tai aviopuoliso oli käyttäytynyt seksuaalisesti uhkaavasti (18 %) ja runsas viidennes on kokenut fyysistä väkivaltaa, kuten liikkumisen estämistä tai että mies oli tarttunut kiinni (22 %). Useampaa kuin joka kymmenettä naista on yritetty joskus miehen taholta pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen (12 %). Lyömistä, potkimista tai muuta suoraa väkivaltaa kertoi kokeneensa naisista samoin joka kymmenes (11 %).

Vuoden 1997 tutkimuksessa seksuaalisesti uhkaavaa käyttäytymistä kertoi ainakin kerran 15 vuotta täytettyään kokeneensa naisista 14 prosenttia. Tässä tutkimuksessa osuus oli jonkin verran suurempi, eli 18 prosenttia. Sen sijaan miehen yritystä pakottaa seksiin oli kokenut naisista kummankin kyselyn mukaan yhtä moni (11 ja 12 prosenttia). Myös lyömisen, potkimisen tai muun fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneita oli lähes yhtä monta (10 ja 11 prosenttia). Olisikin vaikea löytää selitystä sille, miksi koko elinikää koskevat prevalenssiluvut kahdessa suhteellisen lähekkäin tehdystä tutkimuksesta poikkeaisivat paljon toisistaan. Muistutettakoon vielä, että näissä luvuissa ei ole mukana lapsuudessa alle 15-vuotiaana koettu väkivalta tai seksuaalinen hyväksikäyttö.

Kuvio 5.2 Kuinka monta kertaa joutunut muun miehen kuin avo- tai aviomiehen (myös entisen) väkivallan kohteeksi viimeksi kuluneen vuoden aikana (%) (kaikki naiset n=4 464, vuoden aikana uhriksi joutuneet naiset n=300)

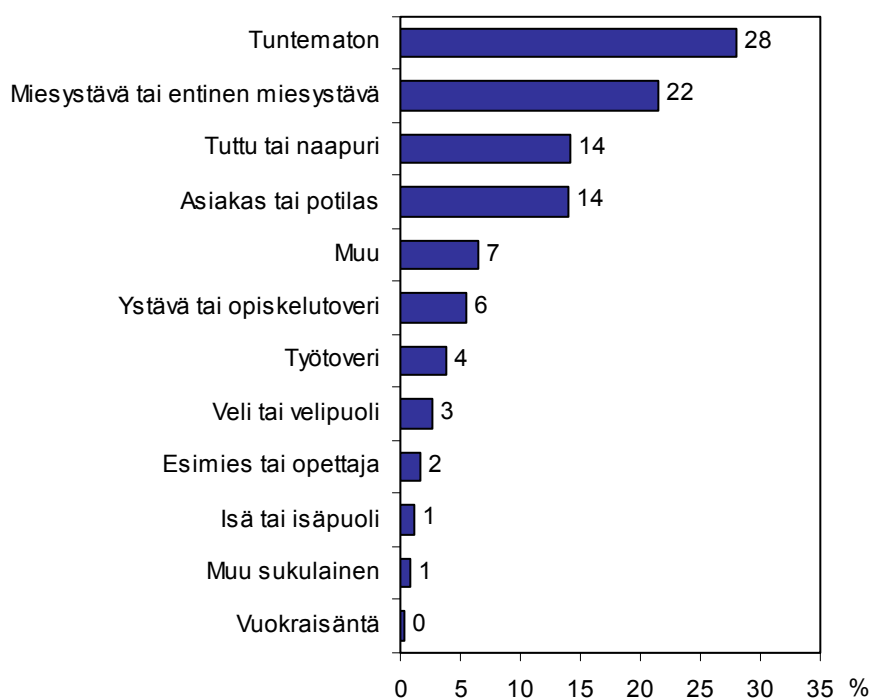
Useissa haastattelututkimuksissa on todettu, että väkivallan kohteeksi joutumiset kasautuvat niin, että niitä sattuu erälle ihmisille enemmän kuin satunnaisjakauman mukaan olisi odotettua. Tämä koskee myös miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa (kuvio 5.2). Puolella naisista, jotka olivat kokeneet väkivaltaa viimeksi kuluneen vuoden aikana, ei väkivaltakoke-

mus jäänyt ainoaksi. Kaikista naisista kolme sadasta oli joutunut parisuhteen ulkopuolisen uhkailun tai fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi useammin kuin kerran vuoden aikana. Väkivallan kasautumista voidaan tulkita useilla tavoilla. Eräs kasautumista selittävä seikka on se, että varsinkin hoitoalalla ja eräissä palveluammateissa uhkailut asiakkaiden taholta ja jopa fyysinen käsiksi käyminen on varsin tavallisia (ks. Heiskanen 2005). Kasautuminen ilmentää siten työpaikkaväkivallan riskin erilaisuutta eri ammateissa toimivilla naisilla. Väkivallan toistuvuus voi selittyä myös seurustelukumppanin tai miespuolisen perheenjäsenen taipuvuudesta väkivaltaisuuteen. Tällaista väkivaltaa on vaikeampi välttää kuin satunnaisista, tuntemattoman taholta kohdistuvaa väkivaltaa, minkä vuoksi siitä tulee helposti toistuvaa. Kolmanneksi, kasautumisen taustalla voi myös olla väkivallan riskiä lisäävä elämäntapa, kuten aktiivinen huvielämään osallistuminen tai runsas alkoholinkäyttö.

2 Väkivallan tekijät

Keiden miesten taholta naiset parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa ovat kokeneet? Kyselyssä tätä tiedusteltiin vakavimman väkivallanteon osalta. Vastaajilta kysyttiin mikä koetuista väkivallan muodoista (A–H) heidän mielestään oli vakavin, minä vuonna se oli tapahtunut ja millainen suhde vastaajalla oli väkivaltaa tehneeseen mieheen.

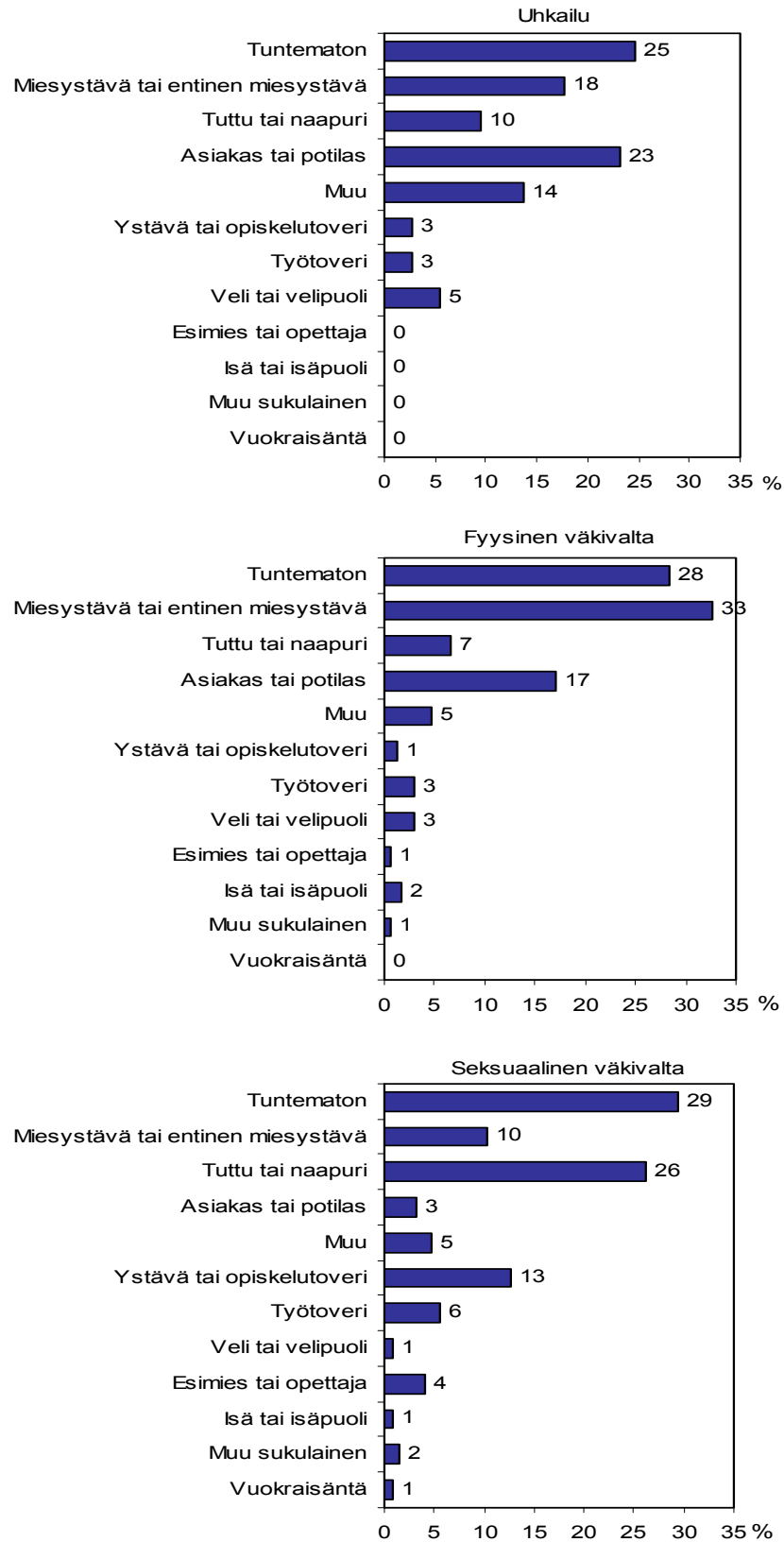
Kyselyyn vastanneiden naisten vakavimmaksi koetut uhriksi joutumiset sijoittuivat ajallisesti pitkälle aikavälille. Vanhimmat tapaukset olivat 1950-luvulta ja yli kolmannes oli tapahtunut ennen vuotta 1990. Seuraavassa tarkastelun kohteena ovat ne vastaajat, joiden vakavimmaksi koettu uhriksi joutuminen oli sattunut vuosina 2001–2005, eli suunnilleen viimeisten viiden vuoden aikana ennen kyselyä (n=372). Useimmissa tapauksissa vakavin uhriksi joutuminen oli myös viimeksi sattunut, sillä vain joka kuudes vastaaja kertoi myös myöhemmin sattuneesta väkivallanteosta (n=62). Väkivallan tekijästä viimeksi sattuneessa tapauksessa koko eliniän ajalta on esitetty tietoja vuoden 1997 naisuhritutkimuksessa (Heiskanen & Piispa 1998).

Kuvio 5.3 Uhkailija tai väkivallan tekijä. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta vuosina 2001–2005 (%) (n=372)

Tekijöiden jakaumassa erottuu kaksi luokkaa. Naisten parisuhteen ulkopuolella kokemassa väkivallassa runsaassa neljäsosassa oli tekijänä tuntematon mies (28 %). Toiseksi yleisintä oli, että uhkailua ja väkivaltaa oli naiseen kohdistanut nykyinen tai entinen miespuolinen seurustelukumppani (22 %). Naisuhreista joka seitsemäs piti vakavimpana tilannetta, jossa väkivaltaa oli käyttänyt tuttu tai naapuri. Yhtä yleistä oli se, että väkivalta liittyi työtehtäviin, eli oli kyse väkivallasta asiakkaan tai potilaan taholta. Ystävät tai opiskelu- ja työtoverit tai miespuoliset perheenjäsenet mainittiin väkivallantekijöitä selvästi harvemmin. Jos tekijän ja uhrin suhdetta tarkastellaan sen mukaan oliko tekijä ennalta tuttu vai tuntematon voidaan todeta, että myös naisten kokema parisuhteen ulkopuolinen väkivalta painottuu tilanteisiin, joissa väkivallan tekijä on ollut naisen entuudestaan tuntema mies. Joka viidennessä tapauksessa tekijä oli naisen työtoveri tai työhön liittyvä asiakas/potilas (19 %) ja yli puolessa tapauksista tekijänä oli perheenjäsen, nykyinen tai entinen miesystävä tai muu tuttu (53 %) (kuvio 5.3).

Uhrin ja tekijän suhde on jakaumaltaan erilainen riippuen siitä minkä tyyppisestä väkivallasta on kysymys. Kuviossa 5.4 esitetään eri tekijätyyppien jakauma väkivallan (pää)muodon mukaan.

Kuvio 5.4 Uhkailija tai väkivallan tekijä väkivallan muodon mukaan (uhkailu=A+B, fyysinen väkivalta=C+D, seksuaalinen väkivalta=E+F+G+H). Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta vuosina 2001–2005 (%) (uhkailu n=73, fyysinen väkivalta n=165, seksuaalinen väkivalta n=126, tieto puuttuu n=8)

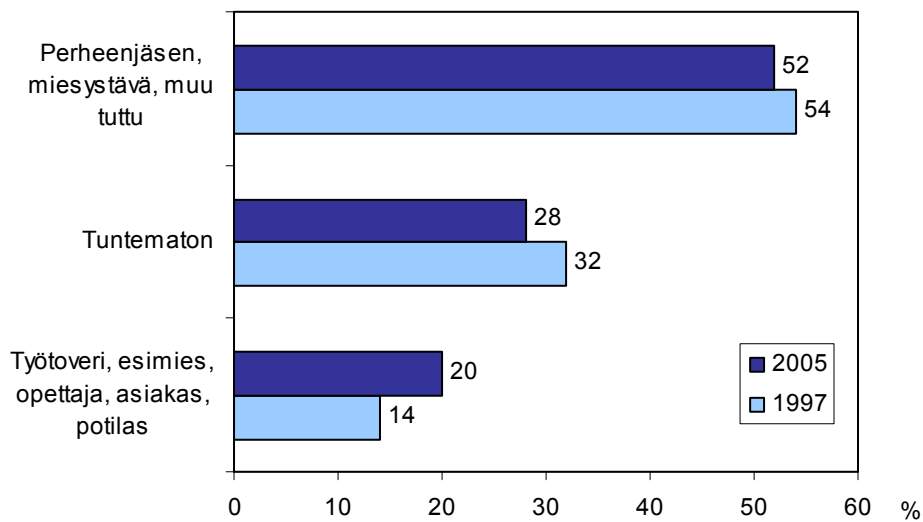
Uhkailut puhelimitse, kirjeitse, tekstiviestein tai kasvokkain vahingoittaa fyysisesti ovat useimmin tulleet tuntemattomien tai asiakkaiden ja potilaiden taholta (48 %). Se, että tuntemattomien osuus on näin suuri viittaa siihen, että on usein ollut kysymys naisen työhön liittyneestä uhkailusta. Sähköpostin ja tekstiviestinnän yleistyminen on lisännyt mahdollisuuksia tämän tyyppisiin uhkailuihin.

Fyysistä väkivaltaa naiset olivat kokeneet useimmin entisen tai nykyisen miesystävänsä taholta. Toiseksi useimmin väkivallantekijä oli ollut tuntematon. Mustasukkaisuus, seurustelusuhteen päättyminen tai sen uhka voi olla syy miesystävän väkivaltaiseen käyttäytymiseen. On myös mahdollista, että juuri miehen väkivaltaisuuden vuoksi nainen on lopettanut seurustelun. Sitä, kuinka usein miehen väkivaltaisuus on johtanut suhteen katkeamiseen ja kuinka tavallista on, että suhde jatkuu miehen väkivaltaisuudesta huolimatta, ei tässä tutkimuksessa kerätty tietoa (vrt. parisuhdeväkivaltaa koskevat tulokset). Tieto siitä, kuinka usein seurustelusuhteet purkautuvat toisen osapuolen väkivaltaisuuden vuoksi, olisi kiinnostava. Joka tapauksessa, suhteen purkaminen seurusteluasteella on helpompaa kuin suhteen vakiinnuttua avo- tai avioliitoksi.

Seksuaalisen väkivallan tekijä oli joka kolmannessa tapauksessa tuntematon mies, mutta melkein yhtä usein myös ”tuttu” tai naapuri. Joka kymmenessä tapauksessa seksuaaliseen väkivaltaan oli syyllistynyt entinen tai nykyinen miesystävä ja vähän useammin ystäväksi luonnehdittu mies tai opiskelutoveri.

Siis vain vajaa kolmannes naisten kokemasta parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta on ennalta tuntemattoman miehen taholta tullutta väkivaltaa. Yli puolet väkivallasta on lähisuhdeväkivaltaa, jossa tekijä on joku tuttu mies. Tämän koskee sekä seksuaalisen väkivallan eri muotoja että väkivallalla uhkaamista ja suoraa fyysistä väkivaltaa. Noin neljännes uhkailuista ja fyysisestä väkivallasta ja noin kymmenesosa seksuaalisesta väkivallasta oli tekijää koskevan tiedon perusteella kohdistunut naiseen työpaikalla, työhön liittyen tai opiskellessa.

Väkivallantekijän suhdetta uhriin tarkastellaan vielä tiivistetysti kuviossa 5.5, jossa tämän tutkimuksen tuloksia verrataan vuoden 1997 naisuhritutkimukseen. Kysymys ei ole aivan samasta asiasta – vuonna 1997 tieto kysyttiin viimeksi sattuneesta väkivaltatapauksesta, vuonna 2005 vakavimmasta naisen kokemasta väkivallasta. Luvut ovat siten vain suuntaa antavia.

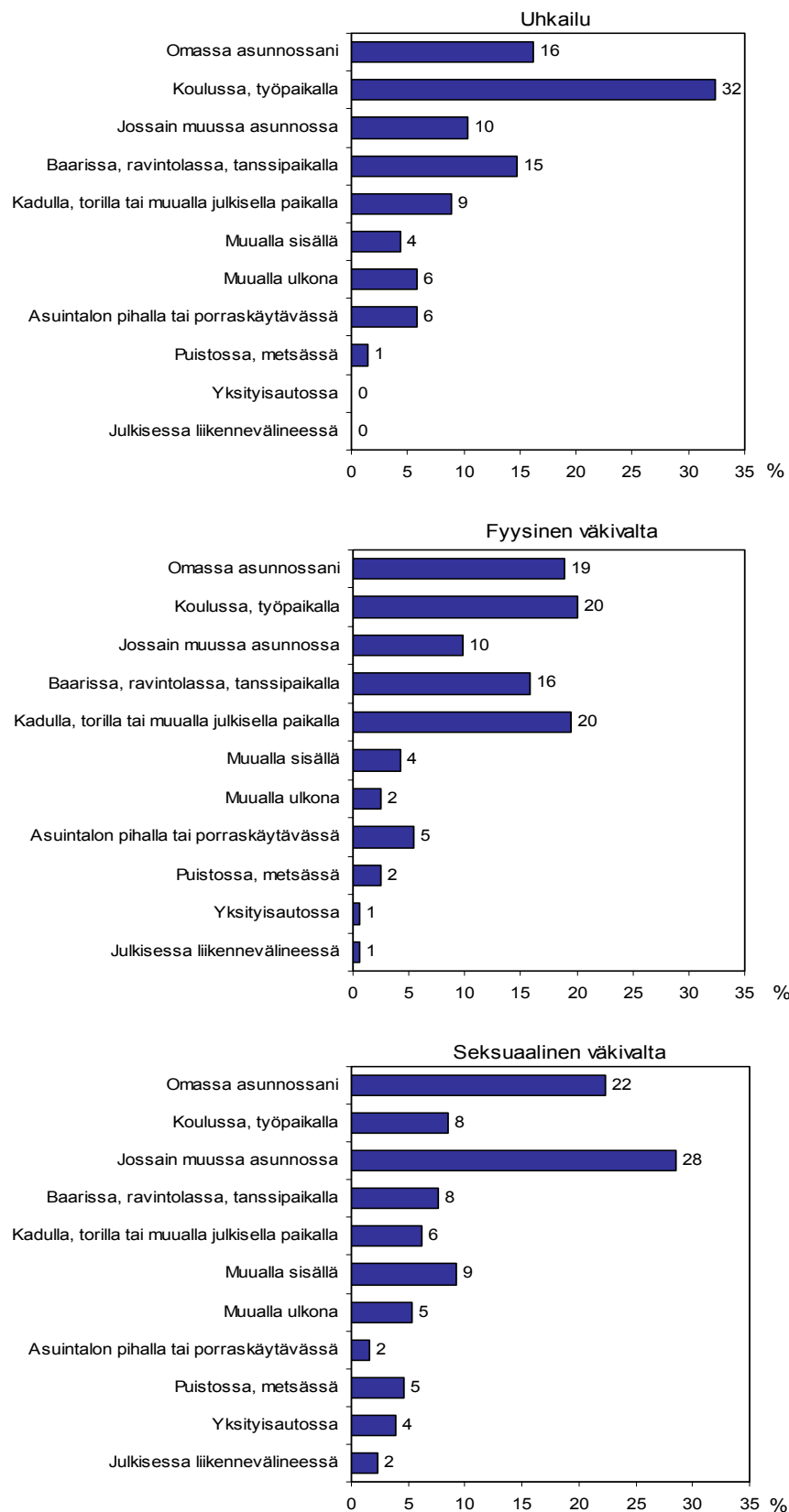

Kuvio 5.5 Väkivallan tekijän ja uhrin suhde. Kaikki väkivallan muodot. 1997: viimeksi sattunut väkivaltatilanne, 2005: vakavin väkivaltatilanne vuosina 2001–2005 (%)

Työpaikkaväkivalta näyttää lisääntyneen naisten kokemassa väkivallassa. Tulos on yhtäpitävä yleisessä uhrikyselyssä todetun kehityssuunnan kanssa, jonka mukaan aikaisempaa useampi nainen kertoo kokeneensa tällaista väkivaltaa. Samaan viittaa myös muutos väkivallan tapahtumapaikoissa (joita tarkastellaan jäljempänä). Vuoden 1997 naisuhritutkimuksessa työpaikka tai koulu oli uhkailun tai fyysisen väkivallan tapahtumapaikkana 14 prosentissa tapauksista (viimeisin tapaus), vuonna 2005 24 prosentissa tapauksista (vakavin tapaus 2001–2005). Seksuaalisen väkivallan suhteen ei ollut merkittävää eroa.

3 Tapahtumapaikka

Väkivallan tekijän ja uhrin sosiaalinen suhde, väkivallan muoto ja sen tapahtumapaikka nivoutuvat kiinteästi toisiinsa. Naisiin kohdistuneet uhkailut olivat usein tapahtuneet koulussa tai työpaikalla, eli ilmeisimmin työtehtäviin liittyen, asiakkaiden, potilaiden, ym. taholta (kuvio 5.6). Noin joka kuudetta uhkailtua naista oli uhkailtu omassa asunnossaan ja melkein yhtä useaa baarissa, ravintolassa tai tanssipaikassa. Fyysisen väkivallan kohteeksi naiset olivat joutuneet edellä mainittujen paikkojen lisäksi yhtä usein kadulla ja muilla julkisilla paikoilla. Seksuaalisesti uhkaava käyttäytyminen, seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottaminen tai hyväksikäyttö oli useimmin tapahtunut uhrin omassa asunnossa tai jossain muussa asunnossa.

Kuvio 5.6 Väkivallanteon tapahtumapaikka väkivallan muodon mukaan. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta vuosina 2001–2005 (%) (uhkailu n=68, fyysinen väkivalta n=164, seksuaalinen väkivalta n=130)

Yhteenvetona voimme todeta, että *seksuaalisesta väkivallasta* oli

- 49 % tapahtunut omassa tai muussa asunnossa, asunnon pihalla tai portaassa – tekijänä perheenjäsen, miesystävä tai muu tuttu mies (ei työtoveri tai opettaja ym.)
- 10 % koulussa, työpaikalla – tekijänä asiakas, potilas, työtoveri, esimies tai opettaja
- 24 % baarissa, ravintolassa, tanssipaikalla, ulkona kadulla tai muulla julkisella paikalla – tekijänä tuntematon mies

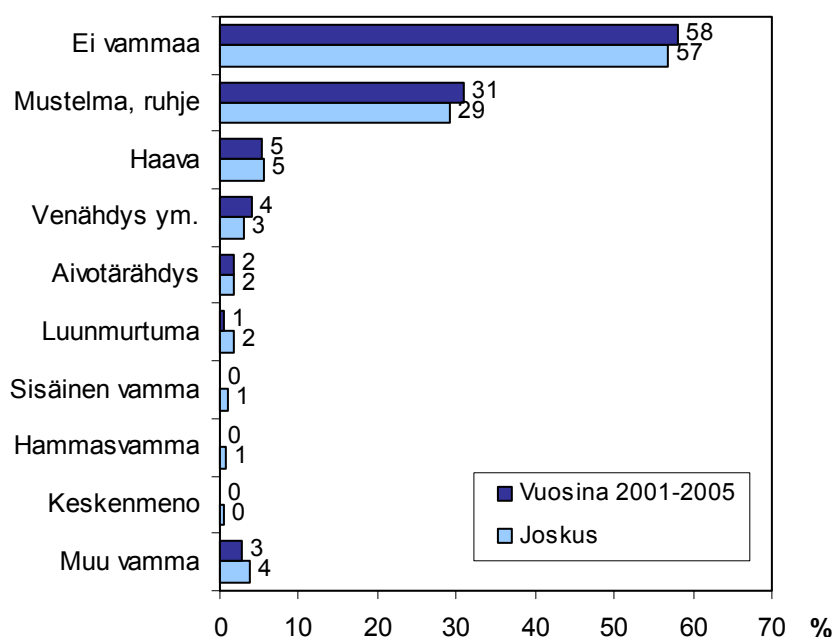
ja *uhkailusta ja muusta fyysisestä väkivallasta* oli

- 31 % tapahtunut omassa tai muussa asunnossa, asunnon pihalla tai portaassa – tekijänä perheenjäsen, miesystävä tai muu tuttu mies
- 22 % työpaikalla, koulussa – tekijänä yleensä asiakas tai potilas, harvemmin työtoveri, esimies tai opettaja
- 27 % baarissa, ravintolassa, tanssipaikalla, ulkona kadulla tai muulla julkisella paikalla – tekijänä tuntematon mies

Naisten kokemassa parisuhteen ulkopuolisessa väkivallassa erottuu siten kolme päätyyppiä: satunnainen väkivalta (tekijä tuntematon), työssä koettu väkivalta (asiakkaiden ja potilaiden taholta) ja kolmanneksi – siitä valtaosan muodostava – perheenjäsenen, miesystävän tai muun tutun miehen (läheissuhde)väkivalta. Työpaikkaväkivallan osuus on kasvanut.

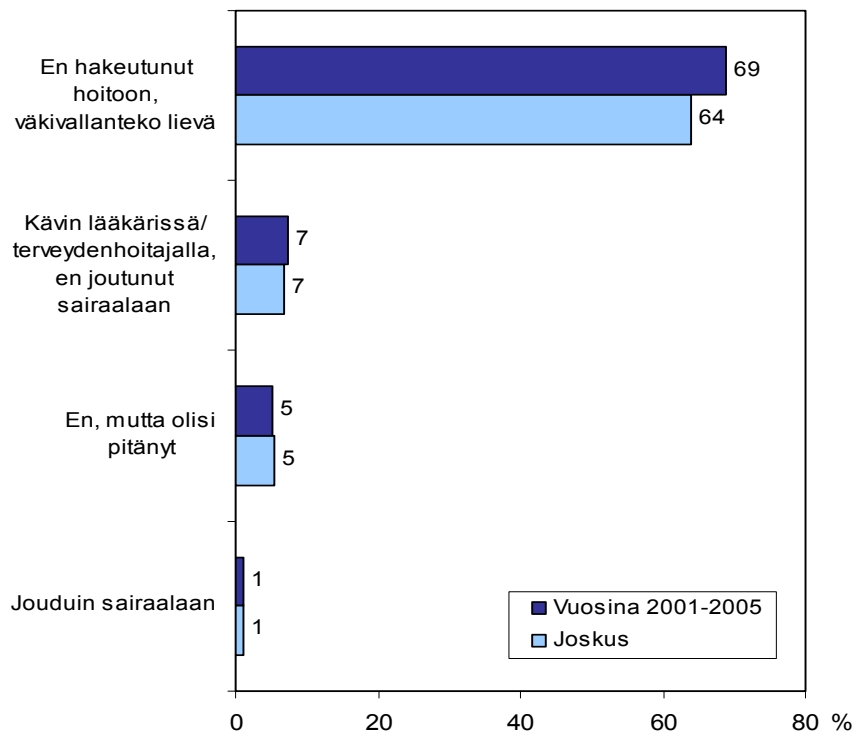
4 Väkivallasta aiheutuneet fyysiset ja psyykkiset seuraukset

Parisuhteen ulkopuolisen seksuaalisen tai fyysisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneista naisista yli puolet kertoi selvinneensä tilanteesta ilman fyysistä vammaa. Joka kolmas oli saanut väkivallasta mustelmia tai ruhjeita, mutta niiden ohella saattoi esiintyä vakavampiakin vammoja. Jonkin asteisen fyysisen vamman saaneiden osuus sekä vammojen jakauma on hyvin samantapainen, otettiinpa tarkastelun kohteeksi vakavin uhriksi joutuminen koko elinajalta tai vakavin tapaus viimeisten viiden vuoden ajalta (kuvio 5.7).

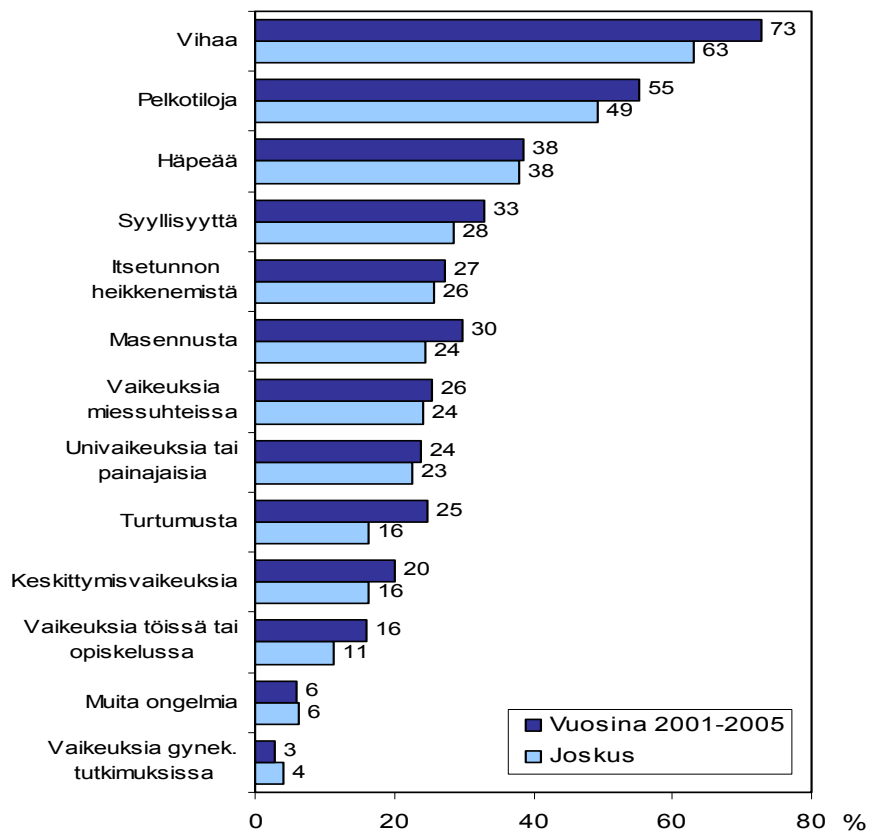

Kuvio 5.7 Väkivallasta seuranneet fyysiset vammat. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana ja vuosina 2001–2005 (%) (n=1 511 ja n=372)

Parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa kokeneista naisista 8 prosenttia oli vammojen vuoksi hakeutunut hoitoon (kuvio 5.8). Niistä naisista jotka olivat saaneet vammoja, hoitoon hakeutui joka viides (20 %). Kyselyssä ilmeni muutama sairaalahoitoakin vaatinut väkivaltatapaus. Väkivallanteon lievyys esitettiin yleisimmin syyksi sille, ettei hoitoa tarvittu. Toisaalta runsas 5 prosenttia väkivallan kohteeksi joutuneista katsoi, että vammojen lääkinällinen hoito olisi ollut tarpeen. On mahdollista, että väkivallan uhriksi joutuminen eräissä tapauksissa koetaan niin araksi asiaksi, ettei hoitoonkaan haluta. Tähän suuntaan viittaavat myös vastaukset kysymykseen, joka koski väkivallan pitkäaikaisempia vaikutuksia sitä kokeneiden elämään (kuvio 5.9). Yli kolmannes naisista kertoi tunteneensa häpeää ja kolmannes syyllisyyttä tapauksen vuoksi.

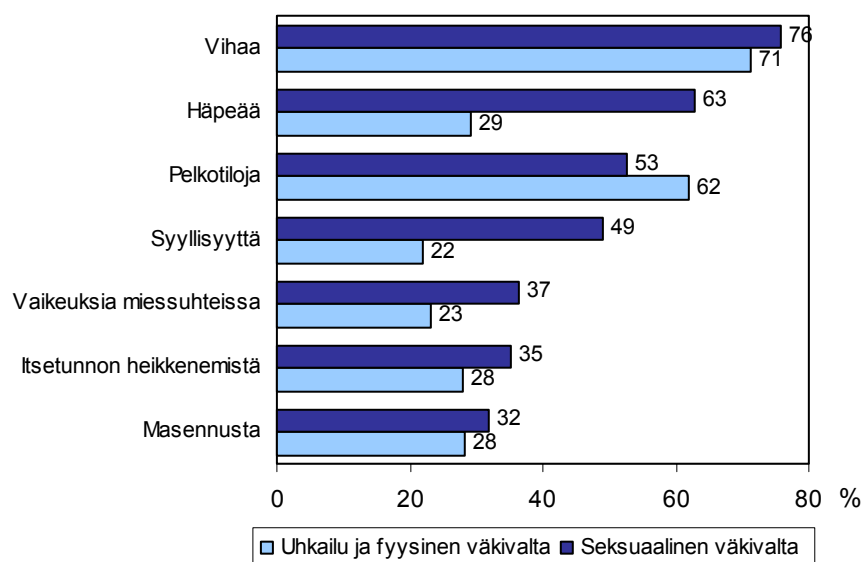

Kuvio 5.8 Hoitoon hakeutuminen väkivallan jälkeen. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana ja vuosina 2001–2005 (%)

Kuvio 5.9 Väkivallanteon vaikutukset. Vakavin parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana ja vuosina 2001–2005 (%)

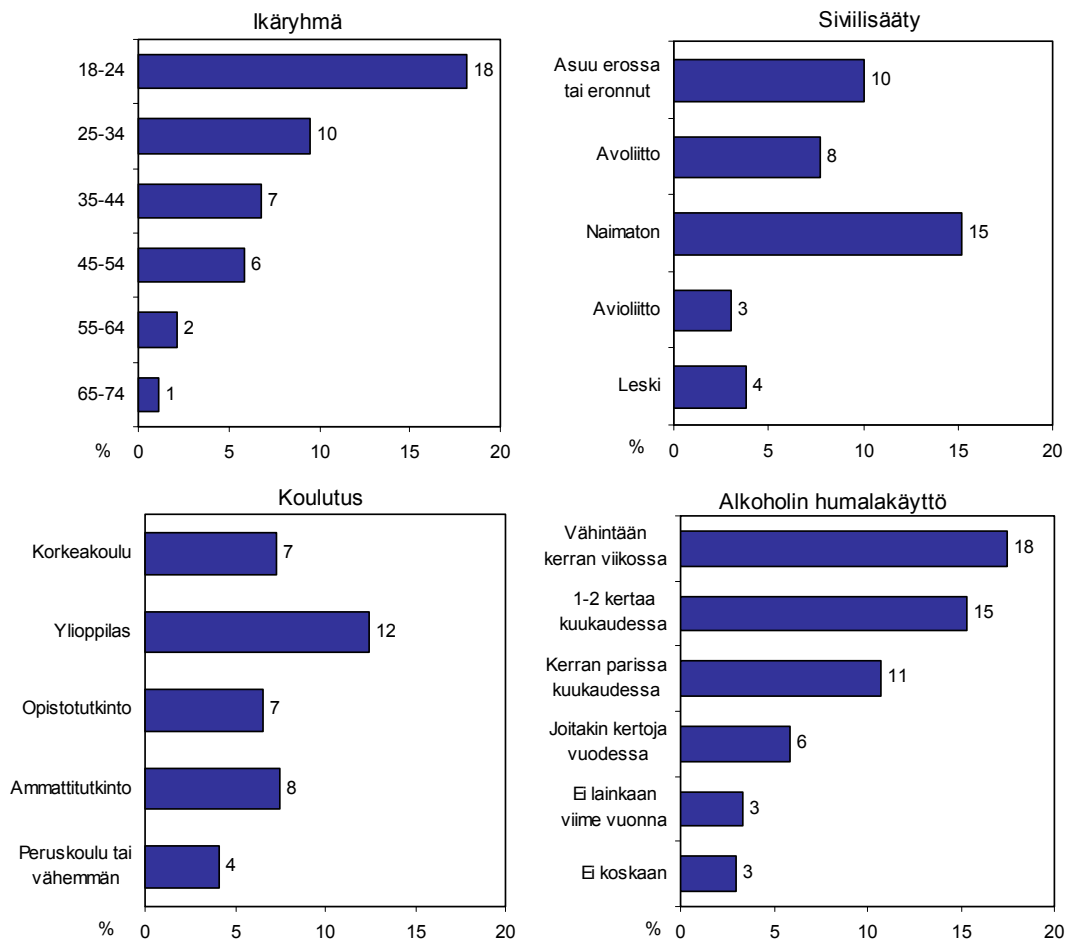
Naisten vastauksista käy ilmi, että väkivallan kohteeksi joutuminen on traumaattinen kokemus, jolla on usein ja useita kielteisiä psyykkisiä ja sosiaalisia vaikutuksia (kuviot 5.9). Vain alle kymmenesosa naisuhreista kertoi, ettei teolla ollut mitään tällaista vaikutusta. Yleisimpiä olivat vihan tunteet ja pelkotilat. Kolme neljästä naisesta kertoi tunteneensa vihaa viiden viime vuoden aikana kokemastaan parisuhteen ulkopuolisesta väkivallasta. Pelkotiloja oli jälkeensä yli puolella. Erilaisten vaikutusten esiintyvyys on yhteydessä väkivallan muotoon (kuviot 5.10). Seksuaalisen väkivallan uhrit mainitsivat kaikkia lueteltuja vaikutuksia, paitsi pelkotiloja esiintyneen useammin kuin uhkailua tai muuta fyysistä väkivaltaa kokeneet. Suurin ero on syyllisyyden ja häpeän tunteissa, jotka olivat kaksi kertaa yleisempiä seksuaalisen väkivallan kuin muun väkivallan jälkeen. Seksuaalisesta väkivallasta seurasi myös vaikeuksia miessuhteissa useammin kuin väkivallasta, jolla ei ollut seksuaalista tarkoitusta.

Kuvio 5.10 Yleisimmät väkivallanteon vaikutukset väkivallan muodon mukaan. Vakavimman parisuhteen ulkopuolinen väkivalta koko elinaikana (% kysymyksen eri osioihin vastanneista)

5 Yleiset taustaominaisuudet ja väkivallan kohteeksi joutuminen

Monet uhrihaastattelututkimukset ovat vahvistaneet, että väkivallan kohteeksi joutuminen ei ole sattumanvaraista. Jo eräät yleiset taustaominaisuudet selittävät voimakkaasti niin naisten kuin miestenkin väkivaltakokemusten yleisyydessä ilmeneviä eroja.

Kuvio 5.11 Viimeksi kuluneen vuoden aikana parisuhteen ulkopuolisen väkivallan kohteeksi joutuneet naiset (uhkailu, fyysinen tai seksuaalinen väkivalta) iän, siviilisäädyn, koulutuksen ja alkoholin humalakäytön useuden mukaan (%)

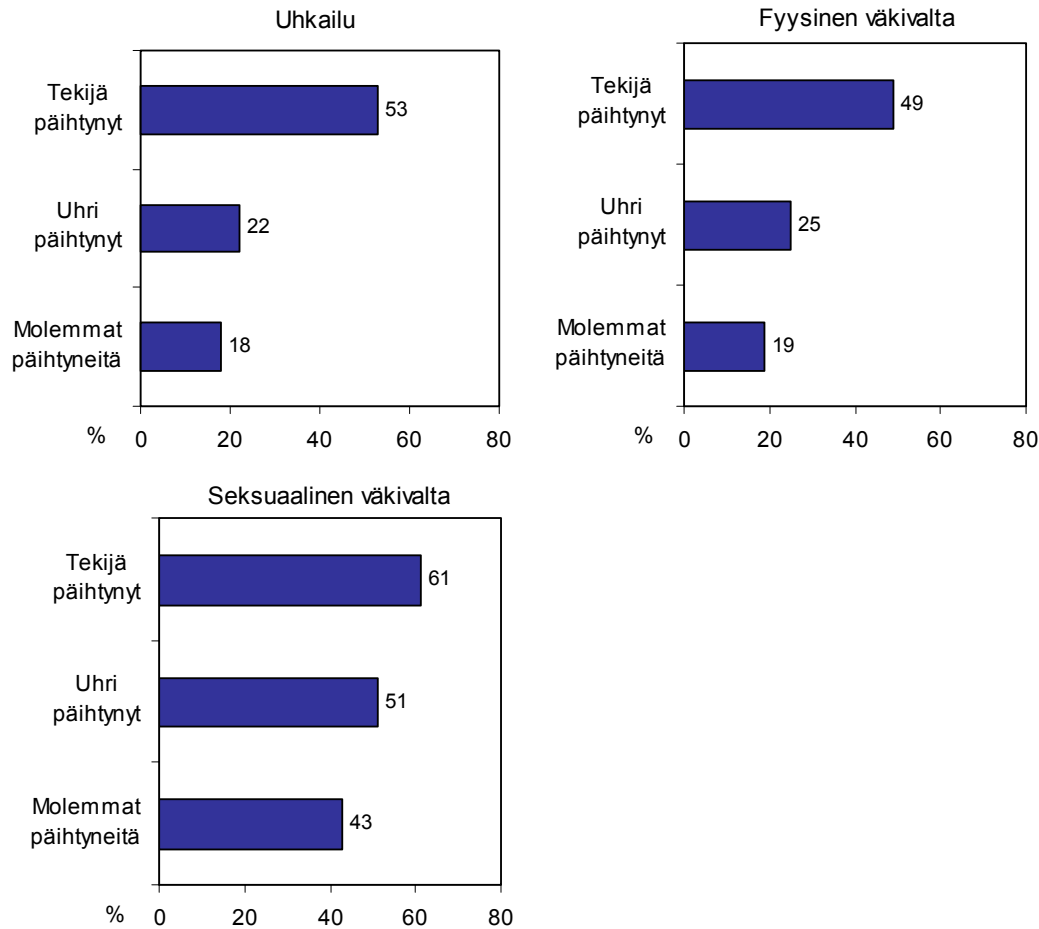
Väkivallan kohteeksi joutuminen liittyy vahvasti ikään. Sen todennäköisyys on suurin 18–24-vuotiailla ja laskee tasaisesti iän myötä. Ikäryhmien prevalenssit alenevat parisuhteen ulkopuolisen väkivallan kokemisessa aivan samoin kuin parisuhdeväkivallassa (ks. kuvio 4.3). Koulutustason yhteydestä ikään johtunee osaksi se, että ylioppilastason koulutuksen saaneet naiset kertoivat kokeneensa parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa muita yleisemmin. Niin ikään ikä selittää naimattomien muita siviilisäätöjä kor-

keamman prevalenssin. Elämäntilanne ja sosiaaliset suhteet sen sijaan selittänevät sitä, että eronneiden tai erossa asuvien naisten riski kokea parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa on kolminkertainen verrattuna avioliitossa eläviin naisiin.

Elämäntapaan liittyvä osoitin on myös alkoholin käytön useus. Väkivallan kohteeksi joutuminen oli yleisintä niiden naisten keskuudessa, jotka juovat humalahakuisesti vähintään kerran viikossa. Uhriksi joutuminen vähenee tasaisesti alkoholin humalakäytön vähentyessä, samaan tapaan kuin parisuhdeväkivallan kohdalla. On kuitenkin otettava huomioon, että alkoholin käyttötapa, kuten humalahakuisuus vaihtelee eri ikäisillä ja elämänvaiheen mukaan. Tällaiset seikat tulee vakioida, jos halutaan arvioida alkoholin käyttötiheyden merkitystä tarkemmin.

6 Väkivalta ja alkoholi

Väkivallasta puhuttaessa on vaikea sivuttaa alkoholia. Poliisin tietoon tulleesta väkivallasta merkittävä osa on alkoholisidonnaista niin, että väkivallantekijä tai sekä tekijä että uhri ovat teon tapahtuessa alkoholin vaikutuksen alaisia. Myös tähän kyselyyn osallistuneilta naisilta tiedusteltiin, oliko tekijä vakavimmassa väkivallanteossa alkoholin, huumeiden tai muiden päihteiden alainen sekä oliko vastaaja itse tuolloin päihtynyt. Seuraavassa esitettävät tulokset koskevat vakavinta viimeksi kuluneiden viiden vuoden (2001–2005) aikaista, parisuhteen ulkopuolista väkivallantekoa.

Kuvio 5.12 Tekijän ja uhrin päihtymys vakavimmassa vuosina 2001–2005 tapahtuneessa parisuhteen ulkopuolisessa väkivallanteossa, väkivallan muodon mukaan (%) (uhkailu $n=73$, fyysinen väkivalta $n=162$, seksuaalinen väkivalta $n=129$)

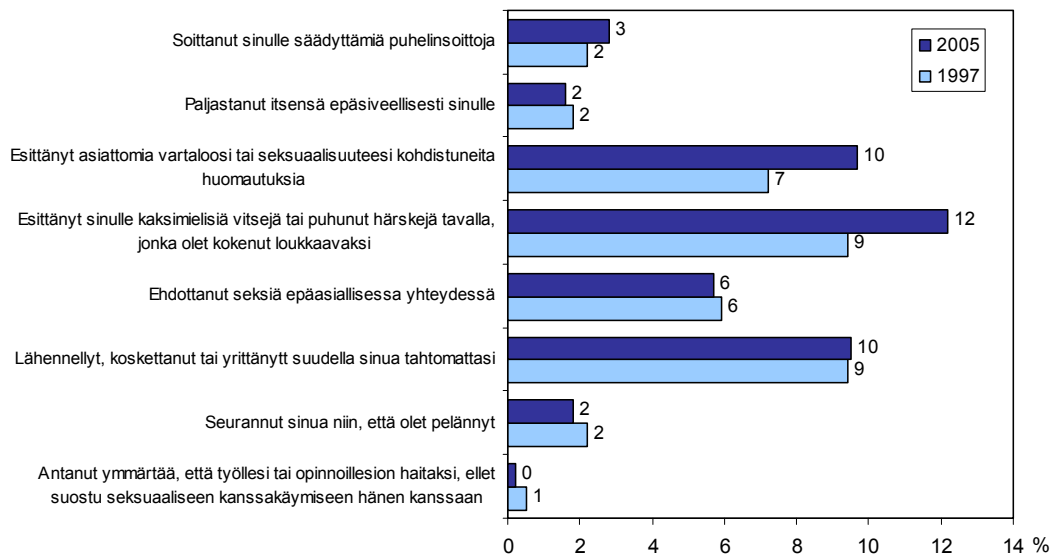
Alkoholi on usein läsnä myös naisiin kohdistuneessa parisuhteen ulkopuolisessa väkivallassa (kuvio 5.12). Uhkailijoista ja fyysistä väkivaltaa käyttäneistä miehistä ainakin puolet oli tapahtumahetkellä humaltuneita tai muun huumaavan aineen vaikutuksen alaisia. Tämä on samaa luokkaa kuin yleisessä uhrikyselyssä 2003 saatu, kaikkia väkivaltatilanteita koskeva tulos (Sirén 2005). Myös uhriksi joutuneista naisista useampi kuin joka viides kertoi olleensa tapahtuman aikaan päihtynyt. Seksuaalisessa väkivallassa alkoholin osuus on vielä korostuneempi. Kaiken kaikkiaan väkivallan alkoholisidonnaisuus näyttää naisuhritutkimuksessa vahvemmalta kuin yleisissä uhritutkimuksissa.

7 Sukupuolinen häirintä

Samaan tapaan kuin Usko, toivo, hakkaus -tutkimuksessa vuonna 1997, myös tässä kyselyssä selvitettiin naisten kokemuksia sukupuolisesta häirinnästä ja ahdistelusta. Sellaiseksi määriteltiin miehen seksuaalinen käyttäytyminen, joka on ei-toivottua, yksipuolista ja saattaa sisältää painostusta. Tekijäksi määriteltiin tuntematon tai tuttu mies, ei kuitenkaan nykyinen avo- tai aviopuoliso. Vastaajille esitettiin kahdeksan seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun muotoa:

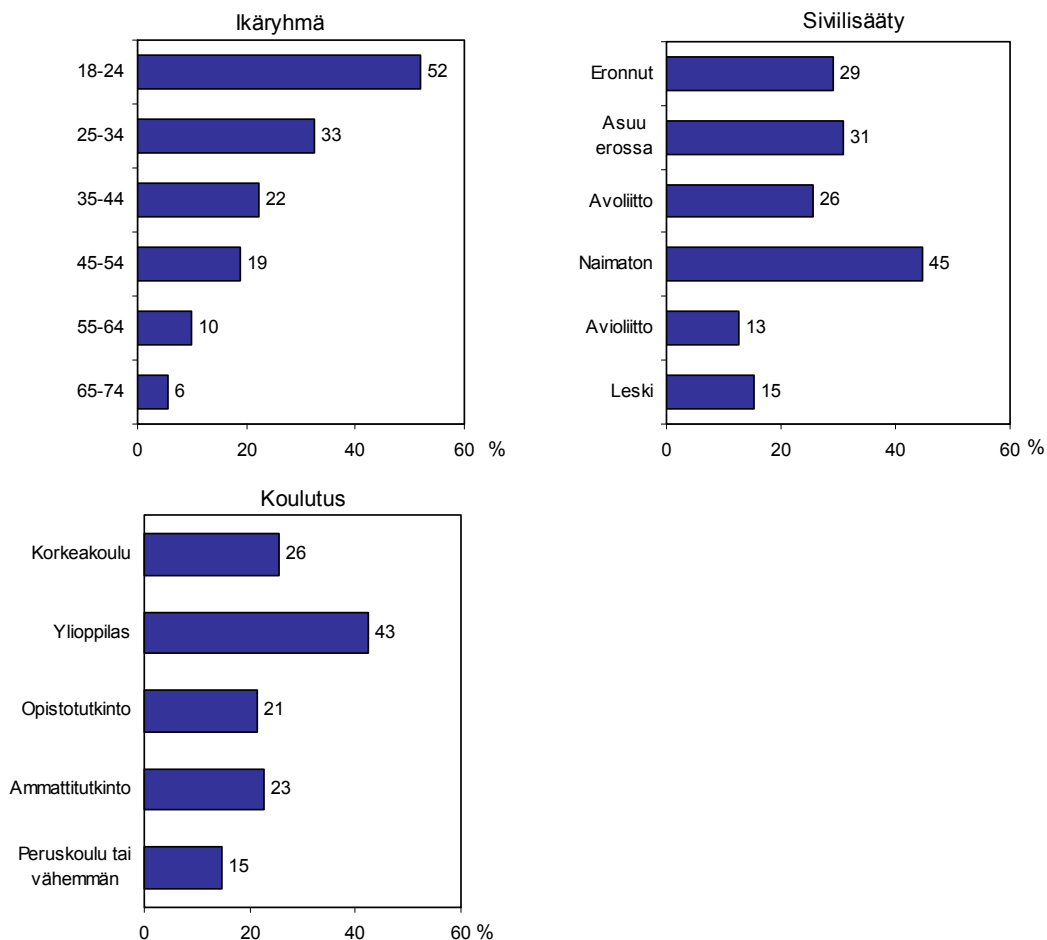
- A. Soittanut sinulle säädyttömiä puhelinsoittoja.
- B. Paljastanut itsensä epäsiveellisesti sinulle.
- C. Esittänyt asiattomia vartaloosi tai seksuaalisuutesi kohdistuneita huomautuksia.
- D. Esittänyt sinulle kaksimielisiä vitsejä tai puhunut härskejä tavalla, jonka olet kokenut loukkaavaksi.
- E. Ehdottanut seksiä epäasiallisessa yhteydessä.
- F. Lähennellyt, koskettanut tai yrittänyt suudella sinua tahtomattasi.
- G. Seurannut sinua niin, että olet pelännyt.
- H. Antanut ymmärtää, että työllesi tai opinnoillesi on haitaksi, ellet suostu seksuaaliseen kanssakäymiseen hänen kanssaan.

Viimeksi kuluneen vuoden aikana naisista 22 prosenttia oli kokenut ainakin kerran jotain mainituista ahdistelun muodoista. Vuoden 1997 tutkimuksessa osuus oli 20 prosenttia. Kysymykset esitettiin kumpanakin vuonna samassa muodossa, joten tuloksia voidaan verrata. Yleisimmät häirinnän muodot olivat 2005 loukkaavat kaksimieliset vitsit tai härski puhe (12 %). Toiseksi yleisintä oli ollut kuulla asiattomia vartaloon tai seksuaalisuuteen liittyviä huomautuksia (10 %). Nämä kaksi häirinnän muotoa olivat yleisempiä vuonna 2005 kuin vuonna 1997. Muutoksessa voi olla kyse siitä, että naiset kokevat tämän kaltaiset miesten seksuaalisväritteiset puheet aikaisempaa useammin loukkaaviksi. Muut sukupuolisen ahdistelun muodot kuten lähentely, koskettelu tai seksin epäasiallinen ehdottaminen olivat yhtä yleisiä kuin yhdeksän vuotta sitten (kuvio 5.13).

Kuvio 5.13 Miehen sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi viimeksi kuluneen vuoden aikana joutuneet naiset vuosina 1997 ja 2005 (%)

Samoin kuin fyysinen tai seksuaalinen väkivalta, myös sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi joutuminen riippuu iästä, koulutuksesta ja siviilisäädystä (kuvio 5.14). Joka toinen 18–24-vuotias nainen kertoi tulleensa seksuaalisesti ahdistelluksi vuoden aikana. Sukupuolinen ahdistelu ja häirintä vähenee tasaisesti iän myötä. Korkeammin koulutetut naiset ovat useammin kohdanneet sukupuolista häirintää kuin matalamman koulutuksen saaneet. Osaksi tämä johtuu koulutusryhmien erilaisesta ikärakenteesta, mutta on myös mahdollista, että korkeammin koulutetut tunnistavat herkemmin tällaiset tilanteet ja heillä on enemmän vuorovaikutustapahtumia, joissa sukupuolista ahdistelua voi esiintyä (Heiskanen & Piispa 1998). Naimattomilla on selkeästi suurempi riski kokea seksuaalista häirintää kuin muilla, mikä selittyy myös osaksi ikärakenteesta. Naimattomien jälkeen suurin riski on erossa asuvilla tai eronneilla. Avioliitossa eläminen näyttää suojaavan muiden miesten sukupuoliselta ahdistelulta.

Kuvio 5.14 Miehen sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi viimeksi kuluneen vuoden aikana joutuneet naiset ikäryhmän, siviilisäädyn ja koulutustason mukaan (%)

Vastaajilta tiedusteltiin myös, mitä heille 15 vuotta täytettyään tapahtunutta seksuaalista häirintä- tai ahdistelutapausta he pitivät vakavimpana. Ahdistelun muodoista erottui tällöin selvästi vakavimpana lähentely, koskettaminen tai miehen yritys suudella naista tämän tahdon vastaisesti (39 %). Toiseksi vakavimpana pidettiin miehen pelottavalta tuntunutta seurailua (18 %). Kuten edellä todettiin, näiden häirinnän muotojen prevalensseissa ei ole tapahtunut muutosta 1997 ja 2005 välillä.

Vakavimman seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun tekijä oli useimmiten tuntematon mies. Joka neljäs nainen oli joskus 15 vuotta täytettyään kokenut sukupuolista ahdistelua tuntemattoman taholta. Joka kolmastoista nainen oli jossain elämänsä vaiheessa joutunut naapurin tai tutun miehen seksuaalisen ahdistelun kohteeksi (kuviot 5.15). Tulokset ovat hyvin samantaisia kuin vuoden 1997 naisuhritutkimuksessa.

Kuvio 5.15 Vakavin naisen 15 vuotta täytettyään kokema sukupuolinen häirintä tai ahdistelu tekijän ja uhrin suhteen mukaan (% kaikista naisista)

Lähteet

- Heiskanen, M. (2005). Työpaikkaväkivalta Suomessa. Teoksessa Sirén, R. & Honkatukia, P. (toim.) *Suomalaiset väkivallan uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216*. Hakapaino. Helsinki.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT. Helsinki.
- Johnson, H. (1996). *Dangerous Domains. Violence against women in Canada*. Toronto: Nelson.
- Lundgren, E. & Heimer, G. & Westerlund, J. & Kalliokoski, A. (2001). Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning. Brottsoffermyndigheten. Uppsala Universitet. Åströms tryckeri Ab. Umeå.
- Sirén, R. (2005). Alkoholi väkivaltatilanteissa. Teoksessa Sirén, R. & Honkatukia, P. (toim.) *Suomalaiset väkivallan uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216*. Hakapaino. Helsinki.